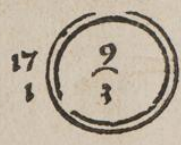

Algorismus nouus de
 integris cōpendiose sine figurarum (more Italo
 rum) deletionē compilatus. Artem numerandi omnemq;
 viam calculandi enucliatim breuissime edocens. vna cū Al
 gorismis de minutis vulgaribus videlicet et p̄sicalibus
 Addita etiam regula p̄portionū tam de integris q̄ fractis
 que vulgo mercatorum regula dicit̄ Quibus habitis. quis
 modica adhibita diligentia omnem calculandi modum fa
 cillime adipisci potest

Numeratores
Adde
Et fit Numerator
Subtrabe

Multiplia
Et fit diuisor semper
Dēnumeratorca

[Faint, mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, including the words "Hain" and "827".]

Hain² 827

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Algorismus nouus

Disciplina numerorum

Arithmetica est Greci enim nūerū rithmon vocāt
quā scriptores seculariū trāz inter disciplinas ma-
thematicas iō primā eē volebāt qm̄ ipa vt sic nulla alia indi-
get disciplina Geometria ꝛ Astronomia ꝛ musica vt sint at-
qꝫ subsistāt istius egent auxilio Igit̄ rō nūerorūz ptemēda
nō est. sꝫ sumope ab oibus est appetēda. Cū dicat scūs Au-
gustin⁹ Nemo ad diuinaz būanazqꝫ rez cognitidē acce-
dat nisi prius artē nūerandi bñ addiscat Et aristoteles prio-
elencorū Qui nō sꝫ p̄mpti nūeros ferre a scientibꝫ expellun-
tur In nūero em̄ ꝛ mēsurā ꝛ pōdere oia creata sꝫ Quare de
speciebꝫ arithmetice tam de Integris qꝫ de fractis aliqua bre-
uiter pponere conabor. **A**rithmetica em̄ est scia numerandi
di Numerus ꝛ est multitudo ex vnitatibus p̄fusa vt 6 pro-
funditur ex 6 vnitatibꝫ **U**nitatis autē est qua vnaqueqꝫ res
vna dī. Nota qꝫ nūerus est triplex videlicet. digitus. articu-
lus ꝛ nūerus cōpositus. Digitus est nūerus minor denario
vt 2 3 4 5 6 7 8 9 Articulus est numerus qui in decem par-
tes equales precise diuidi potest vt 10 20 30 40 ꝛ. Numer⁹
compositus est numerus qui ex digito articuloqꝫ componi-
tur vt 24 36 49 ꝛ. **Decima species.**

Numeratio ē cuiuslibꝫ nūeri p̄ figuras sibi cōpetētes
artificialis expressio. Notanduz qꝫ nouem sꝫ figure
significatiue quibus ois nūerus scribi habet vt 1 2 3 4 5 6 7 8
9 0 Decima vero que nulla dieit se sola nihil representat. sed
occupando locum aliarum dat alijs significare Representa-
tio em̄ harum figurarum maxime in loco ꝛ ordine dependet
Nam quelibet figura in primo loco vel sus dextram posita se
simpliciter semel representat In secundo decies se In tercio
centiesies In quarto millesies se In qnto decies millesies In
sexto cētesies millesies se In septio mille millesies se ꝛ. Sic
sp̄ ascēdēdo s̄m decuplā p̄portionē. Pōt tñ aliqꝫ pueniēter
numerare a b cponēdo sup primā a sup secundā b sup terciā
ꝛ sup quartā iterū a deinde b c ꝛ donec ad finem puenitur.

Al ij

Algorismus nouus

Tūc quodlibet a depmto pmo repñtat mille. c. cētenarij
b. articulū. a. digitū Aut alio mō Incipe a pria dicēdo pria
p se. 2. decē. 3. centū. 4. mille. ponendo punctū sup quartam
et in 4. iterū incipēdo. pria p se mil'e. 2. decē milia. 3. centū
milia. 4. millemilia Itēz ponendo pūctulū vnū. et sic seqñ
ter ad finē. tūc q̄libet pūctus repñtat mille vt in exemplo
b a c b a c b a Sic exprimit 4 5 millemilia
4 5 9 3 6 0 2 9 Noningēta milia. 3 6. milia vi
gintinouē Ibi nota q̄ qñ a et b simul ponūtur semp debēt
simul expmi. nisi qñ b. nulla fuerit. tūc a solitarie exprimitur.
at. centenarij solitarij exprimuntur est regula generalis

Secunda species

Ad ditio est duouz aut pluriū numerozū in vnā sume
mā reductio vt 4 ad 7 faciūt 11. zc In additōe em̄ ad
minus duo ordines numerozū sunt necessarij videlicet ad
dēd^o et numerus cui debet fieri additio Adde si placet. nu
merus cui debz fieri additio scribe p suas differentias figu
rū. et numerus addendus sub eo. ita q̄ prima sub prima. 2.
sub. 2. et 3. si quā habet sub. 3. et sic de alijs Deinde pmas fig
uras ad se addas Et exrescet numerus vna aut duab^o
figuris scribendus Si vna scribat inferius sub virgula Si
duabus primā harū scribe et secūda 3 mente tene vsq; ad ad
ditioē p̄tinariū figurarū quā cū eisdē adde Et itēz exres
cet numerus vt sup Et sic operare donec om̄es figure addē
de simul fuerint addite

Exemplū volo addere 2 376 ad 57640 Pone sic
Tūc primas figuras ad se addas dicendo 5 7 6 4
6 ad 4 faciūt 10. scribe 0 inferius. vnitates 2 3 7 6
seruando in mente aut in tabula de in 8 1 4 0
de 7 ad 6 faciūt 13 et vnitates seruata facit 14. iterū primam
scribe videlicet 4 vnitates seruando in mente Postea 3 ad 7
faciūt 10 et vnitates seruata facit 11. scribe vnū seruando. 1. de
mū dices 2 ad 5 faciunt 7 et 1 seruata faciunt 8. que etiam
scribe inferius. et sic erit presens additio 8 14 0. cuius prob
ba sequitur in subtractione

De integris

Tercia species

Subtractio est numeri a numero ablatio ut videatur summa relicta ut 5 a 13 manet 8 In subtractione similiter duo ordines numero 2 sicut necesse est vicz subtrahendus et numerus a quo debeat fieri subtractio

Oportet autem minorem a maiori aut equali ab equali subtrahere. maiorem a minori vero minime. Subtrahere si placet numerus subtrahendus subscribatur ut in additione. Deinde primam subtrahendi a prima numeri a quo debeat fieri subtractio auferas si potes et relictum inferius sub virgula scribas. Si autem id est si inferior maior fuerit figura sibi supraposita distantiam eius a denario adde superiori. et productum scribas in loco inferiori. Quotienscumque hoc contingit semper figure prime subtrahende addatur unitas et sic figura sibi supraposita subtrahatur ut prius. donec omnes figure subtrahende fuerint subtracte

Exemplum Subtrahere volo 2472 de 59708 **Pone** ut 59708 in figura et Et subtrahere 2 ab 8 manent 6
2472 que scribe inferius **Deinde** 7 a 0 non possum

57236 distantia a denario numero est 3 ad 0 facit 3 que etiam scribe inferius **Postea** dic 5 a 7 manent 2 et 2 a 9 manent 7 et 5 scribantur etiam inferius et sic relinquunt 57236

Et sic facias in omni subtractione. Si velis probare per primam additionem vicz. reduc inferiores duos ordines in unam summam et redibunt figure prioris numeri a quo debet fieri subtractio. Si autem per partem volueris probare additionem tunc numero ex additione producto alterum duorum primorum ordinum subtrahere et relinquet reliquus. quod si inferior subtrahitur relinquit superior. Si autem superior subtrahitur relinquit inferior. Si autem plures numeros volueris subtrahere ab uno tunc commensuratos subtrahendos per additionem in unam summam reduc deinde semper presentem subtrahere ut supra.

Quarta species

Multiplicatio est numeri creatio proportionaliter se habentis ad multiplicandum sicut multiplicatio ad unum

Et ij

Algorithmus nouus

tatem sibi gratia 3 ad 4 multiplicare est numerum 12 procreare que sic multiplicando videlicet 4 proportionantur vel ut multiplicans scilicet 3 unitati utraq; est proportio tripla. **Itē** Multiplicatio prerequirit q̄ quis bñ sciat multiplicatione 3 digitorū inter se **Cui⁹** dat̄ regula **Scribant̄** digiti subalterne 7 cuiuslibet d̄z am a denario s̄lus dextrā ponas quas in se multiplica. p̄ductū inferius scribe **Deinde** differentiā vni us a digito alterius subtrahet̄ priori p̄ducto postponez pro uenit̄ summa vt patet in p̄nti figura 9 1 differentia
Exemplum septies 9 quot sunt 7 3 differentia
Pone subalterne vti in figura cum 63
 suis differentijs q̄s inde multiplica facit tres. deinde subtrahe 1 a 7 aut 3 a 9 manēt 6 que postpone facit 63

Pro faciliori intellectu dictorum dicendorumq; de multiplicatione ponā tabulam multiplicationis digitorum inter se vt quis eo facilius possit menti imprimere.

2	2	4	4	7	28	In multiplicacione similiter duo ordines numerorū s̄nt̄ necessarii multiplicandus vti 7 multiplicans. Et placet multiplicare numerū multiplicandū s̄m̄ suas differentias figurarū scribez multiplicantez sub eo aut i alio loco quo tibi placet 7 duc prius multiplicantis
2	3	6	4	8	32	
2	4	8	4	9	36	
2	5	10	5	5	25	
2	6	12	5	6	30	
2	7	14	5	7	35	
2	8	16	5	8	40	
2	9	18	5	9	45	
3	3	9	6	6	36	
3	4	12	6	7	42	
3	5	15	6	8	48	
3	6	18	6	9	54	
3	7	21	7	7	49	
3	8	24	7	8	56	
3	9	27	7	9	63	
4	4	16	8	8	64	
4	5	20	8	9	72	
4	6	24	9	9	81	

In oēs figuras multiplicandi. **Ita** tñ quādo cūq; ex mul

Algorismus nouus

unitati proportionant quintupla vltz pportione que ad modum
 diuidendus vltz 20. diuisor scilicet 4 qz etiā est pportio quinquapla
CIn diuisione etiam requiruntur duo ordines numeroꝝ
 scilicet diuisor et diuidendus. diuide ergo si placet numerus
 diuidendus per suas dñas scribat et diuisor sub eo. ita qz vltia
 sub vltia et penultima sub penultima et hoc si vltia diuisorū minor
 fuerit vltia diuidēdi. sin autē tūc vltia diuisorū ponat sub penul-
 tima diuidēdi et alie pñter rē. Quo scō vide qñtēs vltia diuiso-
 ris possit haberi in sibi supraposita aut suprapositis ita tñ qz
 etiā toties oēs pcedētes in suis superioribz aut suis sup. positis
Et quotientē pone pñsus dextrā vltz virgulā pcauā. Quē
 quotientē multiplica in oēs figuras diuisorū. primo in vlti-
 mam. deinde i secundā rē. et pducta p subtractionē subtrabe
 a sibi suprapositis relictu supraponēdo prius tñ cācellatū figu-
 ris. Quo scō secundē diuisor p vnā dñam. et itēz vidēdū ē vt
 prius quotiēs rē. **S**i autē ptingit qz i media opatōne aut i fi-
 ne qñtiens inueniri nō pōt ponēda est o in quotiēte. et secundē
 diuisor si nō fuerit in fine opatōis. **S**i autē in fine tūc figure
 relicte sunt residuū diuisionis rē **U**t i exēplo. volo diuidē an-
 nos dñi currētes vltz 149124. Pone sic. Cācellent omēs
 cifre istius figure pñter 3 et 62

* Nunc videas quotiens vltimā	2	5	3	
diuisoris vltz duo possis habere	1	4	9	(62
rem 14 ita tñ qz totiens etiam	2	4	4	
qz in sibi suprapositis hoc est scri-			2	

es quare pone 6 vltz virgulā pcauā vt patz in pñti figura.
Et multiplica ea in vltimā diuisoris vltz 2 facit 12 que sub-
 trabe a figuris sibi suprapositis videlicet 14 manent 2 qz scri-
 be sup 4 cancellat tñ prius 4 et vnitare. Deinde eundem
 quotientem multiplica etiam in secundā diuisoris Dicendo
 series 4 sunt 24 et 24 a 29 manebūt 5 que pone supra 9 cā-
 cellatis 9 et 2. Omnes cifre istius figure debent concelo-

lari pñter 1245 et 6 Deinde secundetur	2	5		
diuisor vt in figura Et itēz videatur quo	1	4	9	(6
tiens possit bñ 2 in 5 Bē 2 Que 2 est scri-			2	4
bei qñtiēte ad altū et ea multiplica vt pri⁹ i				2

De integris.

figuras diuisoria Dicendo primo bis 2 sunt 4 a 5 manet 1
 Et inde bis 4 sunt 8 ab 11
 manent 3 vt patet in figura et sic 2 5 3
 in tota diuisioe residuat 3 et erit 1 4 9 1 (62
 vna pars 62 Omnes cifre istius 2 4 4
 figure dicitur cellari pter 3 et (62 2

Si vis pbare. Multiplica diuisore in quotiente. et adde
 de residuo si qd fuerit. et redibunt ptes figure numeri diuendi
 Multiplicatio vero pbatur p diuisione. vt diuidendo pro
 ductu p multiplicadu prouenit in quotiente multiplicans
 aut conuerso diuidendo pductu p multiplicantes puenit
 multiplicandus etia. et tantu de diuisione.

De Serris Species

Rogressio est plurium numeroz fm equales excessus
 sumptoz in vna summa rductio vt. 1. 2. 3. 4. faci
 unt 10. et cetera In omni progressionē addantur ad inuicem
 extrema et pductu multiplicatur p medietate positionu et
 puenit summa progressionis **E**xemplu volo scire quot
 icnis faciat tintinabulu ad campana signando hora a pria
 ad 12 **P**one sic 1. 2. 3. 4 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. iuge extrema scit
 12. q multiplicata p medietate positionu scz 6 faciunt 78. tot g ic
 nus scit signado horas **A**liud exemplū. 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15
 17. 19. 21. 23 iuge extrema facit 24. q multiplicata p medietate
 positionu vicz sex facit 144. et cetera:

Aliud 2. 5. 8. 11. 14. 17. 20. 23. 26. 29. 32. 35. 38. 41. 44:
 47. scit 393. **S**i aut pgressio sit p dupla. pportione. tuc vl
 timu dupla. a duplato pmu subtrahet et habeb intentu vt
 1. 2. 4. 8. 16. 32. 64. scit 127.

Si vero fm tripla pportionem. vltimu tripla et a pro
 ducto primu auferas. et remanentis medietas ostendit que
 situm **E**xemplu. 1. 3. 9. 27. 81. 243. 729. facit 1093

Si aut fm quadrupla pportione. vltimu quadrupla et
 subtrahet primu et remanentis tertia pars ondit valor vt 2.
 8. 32. 128. 512. 2048. 2730. **E**t ita de alijs pportionibus et
 vltimu multiplica per numeru denoiatiois pportiois pmu aufer
 et de relicto diuidedo p numeru vtrate minorē nūo pportiois

ad modu
 quicquid
 numeru
 numeru
 ita qd vna
 nro mior
 sub pent
 ita dicitur
 ita rō p
 sup post
 Quia
 mo in vna
 e subtra
 cellat fig
 rō dū er
 one aut si
 ecomet
 rō figure
 vmbet an
 lant ois
 (62
 figura
 que sub
 2 q scri
 numen
 vando
 ita qd cā
 conctū
 (6
 4

Algorismus nouus

Septima species

Radicem quadratam alicuius numeri extrahere est ab ipso
numero elicere qui in se ductus suum reddit quadratum
ut bis duo facit quatuor. Dicitur enim quadratus quod diuisim
per unitates scriptus quatuor habet latera ad modum quadra-
ti quapropter radix quadrata in numeris et costa quadrati in
primis idem fecit. Si igitur numerus proponatur cuius radicem que-
ris. hoc numerus signetur per puncta in locis imparium vicem prima
3. 5. 7. 9. 11. etc. quia quot habueris puncta tot habebis digitos
in radice huius numeri positi. Sub ultimo igitur puncto inueni-
endus est quidam digitus qui ductus in se delect totum supra posi-
tum respectu sui vel in quantum vicinius potest. Et ille digitus in-
uentus ponendus est versus dextram ultra virgulam percauam uti
in diuisione. Quo facto duplicandus est ille digitus. et est du-
platum ponendum sub prima figura versus dextram. Deinde
iterum inueniendus est digitus qui in duplato ductus totum
delect supra positum respectu duplatis. Deinde ductus in se to-
tum delect supra positum respectu sui vel in quantum vicinius potest
illo facto duplandum est totum quod ponitur in quotiente. et du-
platum ponendum est sub proxima figura versus dextram. De-
inde iterum et cetera ut supra usque ad finem. Quibus autem contingit
quod in media operatione aut in fine digitus inueniri non potest
Sic ponenda est o in quotiente. et omnibus dimissis intactis per-
cedatur ad inuentionem proximi digiti. Si non fuerit in si-
ne. Et sic operare usque ad finem. Quo facto tunc aliquid erit
residuum aut nihil. Si nihil. constat quod numerus propositus
fuerat quadratus. Si autem aliquid fuerit residuum. tunc numerus
non fuit quadratus. Sed numerus inuentus est radix maximi
numeri quadrati sub proposito numero contenti. Exemplum
volo inuenire radicem annorum christi currentium videlicet 14
91. Signa numerum per puncta ut in figura. Deinde sub ultimo
puncto iam signato videlicet 14. inueniendus est quidam digi-
tus qui ductus in se delect totum supra positum respectu sui
vel in quantum vicinius potest et est 3. que multiplicata in se facit
9 que subtrahenda a 14 ut in diuisione manebunt 5. Deinde du-

De integris

pla tigitum inuērum facit 6 que pone sub proxima figura
 versus dextrā. 9. videlicet. 7 iterum inueniendus est digitus
 qui duplatū ductus debeat totū suprapositū respectu dupla
 ti. Deinde duct⁹ in se debeat totū suprapositū respectu sui vel
 inquantū vicinius p̄t. 7 est 8 que pone versus dextram ad 3 7
 duc ea in duplatū videlicet 6 facit 4 8. que subtrahē a 5 9 re
 manent 11 Deinde in se ductus facit 6 4 que subtrahē a 11 et
 manebāt 4 7 pro residuo ergo p̄stat q̄ numerus annoꝝ xpi
 currentiū viciz 1 4 9 1. nō ē q̄dratus Sed nūerus 38 inuērus
 est radix maximi nūert q̄drati sub
 nūero annoꝝ cē tenit videlicz in
 figura Si vis probare tunc radi
 cem inuentam in se multiplica. 7
 si quid fuerit residuum adde 7 redibūt figure numeri propo
 siti. Si autem errorem corrigere Cancellentur omnes cifre
 illius figure preter 4 7 et 38.

	1	4	
nūero annoꝝ cē tenit videlicz in	5	1	7 (38
figura Si vis probare tunc radi	1	4	9 1
cem inuentam in se multiplica. 7		6	

De radicū extractio ne in numeris cubicis

Sciendum q̄ nūerus cubicus est q̄ puenit ex du
 ctu al' cui⁹ nūeribz in se aut semel in suū q̄dratū.
 Dicit aut cubicus a noīe cubus. Est em̄ cubus
 corpus solidū sex h̄is sup̄ficies 8 angulos et 12.
 latera vt tessera 7c. Radicem aut cubicā extrahere. ē nūez
 elicere q̄ in se cubice ductus suū redit cubū vt ter tria ter fa
 cit 27. Si igitur nūerus ponatur cuius radicem vis in
 uenire. signa loca millenario: um per puncta Et sub vltimo
 millenario inueniendi s̄ est quidam digitus q̄ in seipsum cu
 bice ductus totum debeat suprapositū respectu sui vel in qua
 tum vicinius potest. Quantum autem quilibet digitus in
 se cubice multiplicatus producat habes in tabula presenti.

13
 8
 hore eadē
 in quadratū
 us cu dicitur
 hodi quatu
 in quadratū
 in radiē q̄
 in vic p̄m
 bebiē vigos
 p̄cro inuē
 in sup̄p
 le dicitur
 p̄cam in
 tus 7 est tu
 Deinde
 acce totum
 nem in to
 i vicinus
 viciū 7c.
 dextrā. De
 aut p̄m
 non ponit
 e m̄tas p̄
 fuerit in
 aliquid et
 p̄p̄os
 nūerū
 hic m̄m
 Exempū
 dicit 1 4
 in vltimo
 m̄dē dicit
 p̄p̄etū
 in se dicit
 dicitur

Algorismus nouus

Quo facto triplādus est digitus ille in	1	1	1	1
uentus ⁊ triplatiū ponendū est sub pri ^a	2	2	2	8
ma tertia figura versus dextrā Deinde	3	3	3	27
iterū nueniendus est quidā digitus qui	4	4	4	64
vna cū digito prius inuēto ductus in tri	5	5	5	125
plū. deinde solus in p ductū totum de	6	6	6	216
leat suprapositū respēū triplati. Demū	7	7	7	343
ductus in se cubice totū deleat respēū	8	8	8	512
sui vel inquantū vicinius potest	9	9	9	729

Quo facto triplatiū est totū quod

ponitur i quotiente et triplatiū ponendū est sub pri^a tertia
 figura versus dextrā. deñ iuuenendus est qdaz digitus qui
 cū digitis secū positus ductus in triplatiū. deñ sine illis in p
 ductū deleat totū suprapositū respēū triplati. deñ duct⁹ i
 se cubice deleat totū respēū sui v^l inquantū vicini⁹ p^t Quo
 fecō. vt sup^a Et sic opare vsqz ad finē. si nihil fuerit residuū nu
 mer⁹ pposit⁹ ē cubic⁹ Si pō aliqd fuerit residuū nō est cubi
 c⁹. s; radix iuenta ē radix maximi nūeri cubici subnūero ppo
 sito p^t Exēplū volo iuenire radicē cubicā ānoꝝ xp̄i
 currentiū. āno ꝛē 1491. primo signant loca millenariorū p
 pūcta Et sub pūcto vltio fecō iuuenend⁹ est digitus qui cū
 bice in seipm ductus deleat totū suprapositū respēū sui vel i
 quantū vicinius potest ⁊ est vnitas quē pone. versus dex
 trā vltra virgulā vt in figura quē multiplica in se cubice pro
 ducit vnū et 1 ab 1 et surgit Deñ triplavnitatē et scit tri⁹ q
 pone sub prima tertia figura vicz 9. et sub altero puncto in
 ueniend⁹ est qdaz digitus al⁹ qui vna cū digito pri⁹ inuēto
 ductus in triplatiū. deinde se solo in productum deleat to
 tū suprapositum respectu duplati Deinde ductus in se cu
 bice deleat totū suprapositū respēū sui v^l inqntū vicini⁹ p^t
 iterū est alta vnitas quā cū alia pus posita mltiplica i 3 scit
 33. se sola i eadē scit 33. q̄ subtrabe a 49 manebūt 16. Deinde
 duct⁹ i se cubice scit vnū. 1. ab vnitate pri^a et surgit. sic radix
 cubica ānoꝝ xp̄i currentiū ē 11. et residuū 160. ergo constat q^d p
 posit⁹ numer⁹ nō erat cubic⁹. s; est radix maximi cubici sub
 annis christi tunc currentibus contenti **S**i vis probare

De integris

multiplica u cubice in se et adde 60 et pueniunt 1491

Alia radix 12812904. est 234. nihil residuat

Alia radix 888888. radix est 96 residuum 4152

Item inter quoslibet duos nūeros cubicos duplex medius
proportionale est. vtz maius 7 minus. maius habet qñ qua
dratū maioris multiplicatur per radicem cubicam minoris

Binus qñ quadratum minoris multiplicat p radicem ma
ioris vt pater in figura sequenti

8 27 cubl

4 **D**ulti maius 9 qdrat

2 **D**ulti plica sic minus 3 radice

¶ Finis Algorithmi de integris.

Algorithmus nouus de minutis vulgaribus

Ignorantia minutarum siue fractionis q̄
plures a cognitōe toti⁹ quadruiij retraxit
quare de eisdem deo annuēte conatus sum
aliqua pponere Binutia siue fractio est
pars itegri Et minutie vulgares taliter re
presentantur q̄ denominator inferius 7 no

minator superius scribitur virgula interiecta in modum fra
ctionis. vt scribere si velimus quattuor nonas scribamus sic
4 4 Sūt autem 4 4 partes vnus itegri in 9 diuisi

9 9
Numeratoz est numerus in quo totiens est vnitas quot par
tes itegri volumus representare Denominator vero
est numerus in quo totiens est vnitas quotiens pars deno
minata est in suo toto

De minuētis vulgaribus dantur tres regule

Prima Quotientēscūq̄ nūerator ē eālis denoiatori vt ml
nutie p̄cise integrū valēt

3	4	5	8	16	
3	4	5	8	16	

18
1 1
2 2
3 3
4 4
5 5
6 6
7 7
8 8
9 9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Algorismus nouus

Secunda regula Si nūerator maior fuerit denoiatore vt

$$\frac{4}{9} \quad \frac{7}{5} \quad \frac{12}{4}$$

Diuitie plus valet q̄s integrum

Tercia regula q̄n numerator minor fuerit denoiatore vt

$$\frac{1}{2} \quad \frac{1}{3} \quad \frac{2}{3} \quad \frac{4}{7}$$

Diuitie minus in regro valēt

Modum reductionis minutiarū dissimilū denoiationū ad eandē denoiationem communem Et reductionem in regro: um ad minutias ⁊ e conuerso subiungere Reducēdo minutias vulgares dissimilium denominatiōnū ad eandē denominatiōnem communem.

Quātiplicem⁹ denoiatorē vnus p̄ denoiatorē alteri⁹ ⁊ pdu- arū erit denoiator cōis vtrius minutie vt f̄ dūtere volo $\frac{2}{3}$ ad eandē denoiatiōnē. multiplico 3 denoiatorē p̄rie 3 et 4 minutie in 4 denoiatorē secunde facit 12 denoiator cōis. Sicut velle scire quot 12 sint in 2 sūt in 3 tūc denomiato. vnus multiplica p̄ nūeratorē ab 3 $\frac{4}{4}$ tertius per mo- dum crucis et habebis q̄ in 2 sint 8 et in 3 sunt 9

Si v̄o mūtie plēs fuerit v̄ $\frac{1}{2} \quad \frac{3}{3} \quad \frac{12}{4} \quad \frac{4}{12}$ tunc itez denoiato-
res multiplica ⁊ faciunt 60 denoiator cōis.

Si autē placuerit scire quot sexagesime sint in q̄libet minutia. tūc nūeratorē mi- nutie multiplica in denoiatorē v̄nem. s. 60 p̄ductūq; diui- de p̄ denoiatorē eiusdē minutie et sic in 2 sūt 40 in 3 45
 $\frac{2}{3} \quad \frac{40}{60} \quad \frac{45}{4 \quad 60}$

et in 4 48 Minutias v̄o minutiarū ad simplices sic redu- ces $\frac{5}{60}$ minutias. multiplica denoiatores p̄se. ⁊ nūera- tores p̄ se vt reducere si vel ad eūde; denoiatores v̄nā terciā q̄rte p̄ris vnus medietatis illo modo scribas $\frac{1}{3} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{2}$

Multiplica nūeratores in se ⁊ nūerator et $\frac{1}{3} \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{2}$ denoiatores in se facit 24 denoiator et sic vna tercia quarte p̄ris vnus medietas est $\frac{1}{24}$ Si vero integra ad minutias vulgares reducere velis nūez. integroz p̄ denoiatorē mūtie siende multiplica vt si 4 ite.

De minutijs vulgaribus

gra ad quintas reducere velis multiplica 4 p 5 faciunt 20 qn
 tas Minutias p vulgares ecōuerso ad integra reducās dī
 uidēdo scz nūeratore m p denoiatore m. 7 nūcrus quotiens
 est nūcrus integroz in predictis minutijs contentozuz Si
 vero aliqd fuerit residuū quod nō posset diuidi hec sunt mi
 nutie vnus integri q̄ integrū pficere non possunt que eadē
 pportione se habent ad integrū sicut numerator ad denoiā
 tozē vt si $\frac{58}{7}$ reducere velis ad integra. diuide 5 8

per 7 facit 8 integra 7 remanent $\frac{2}{7}$ q̄ nō pnt integrū facere

Et tm̄ de reductōe minutiarū vulgarū est bñ cōsiderandū.

Doctio in minutijs postq̄ min utie rōducte fuerit ad
 eandē denoiationem tūc solū addantur numero
 res fractionū reducti per modum datuz in integrū
 denominatione non variata vt $\frac{2}{3} + \frac{3}{4}$ faciūt $\frac{17}{12}$

$\frac{2}{3} + \frac{3}{4}$ et $\frac{4}{5}$ Si autē fractiones plures fuerit q̄ due vt
 $\frac{2}{3} + \frac{3}{4} + \frac{4}{5}$ Primo de p̄mis duabz te expedias pdu
 etūq̄ terciē adijcias vt $\frac{17}{12} + \frac{4}{5}$ addas faciūt $\frac{133}{60}$

Subtractio. dicit em̄ in subtractione Oportet autēz
 minozē de maiori. aut equalem ab equali subtrabe
 re maiorem autē a minori nequa q̄. Quō sciam que
 fractio sit maior Respondez reducēz ad eandem denomi
 nationem cuius numerator maior fuerit illa etiā est maior Cu
 ius vero numerator minor fuerit. illa etiā minor ē Subtra
 be ergo minozem numerozē de maiori. relictū ponēdo p
 numeratore denoiatore cōi non variato vt volo subtrahere

$\frac{1}{4}$ de $\frac{1}{3}$ manebit $\frac{1}{12}$ vt patet in figura

$\frac{1}{4}$ de $\frac{1}{3}$

$\frac{1}{12}$ vt patet in figura

Bñ

Algorismus nouus

Figura Reductiois Additionis et Subtractiois

Numera oves 17

Adde
Subtrahere Et fit nūerator 1

Multiplia
Et fit denoiator semp 12

Denominatores

Multiplicatio in minutijs. multiplicet nūerator vnus
in numeratozem alterius et producetur numeratoz.
Deinde multiplicetur denoiator vnus in denomi
natozem alterius et producetur denoiator totius multi
plicationis vt volo multiplicare que 2 per 3 facit 6
valent medietatem vt patet in figura $3 \frac{2}{4} \frac{6}{12}$

Figura multiplicationis.
Multiplia 6

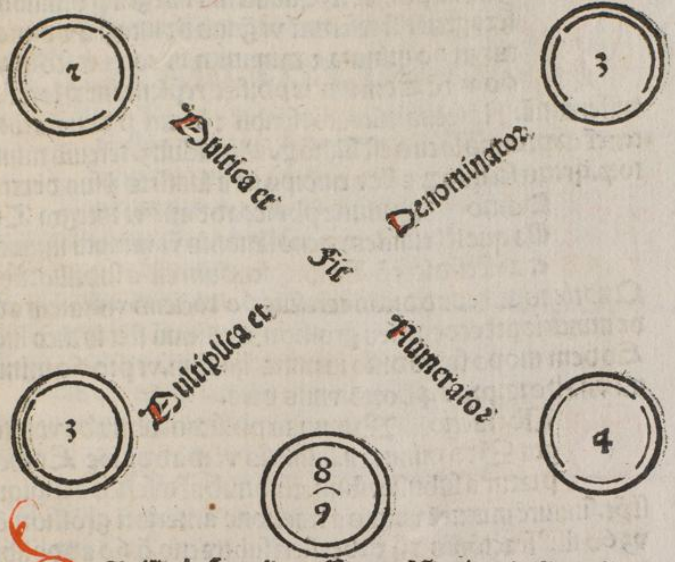
Multiplia 12

De minutis vulgaribus

Signa diuisione

Infractis Notandū q̄ in diuisione fractō
 num diuisor semp̄ debet poni versus dextram. ⁊ fra
 ctio diuidēda s̄lus sinistra Denū multiplica nūcra
 tozē diuidendi in denoiatozē diuisoris p̄ modū crucis ⁊ pro
 ueniet nūcratoz diuisionis. ⁊ econtra denoiatozem diuiden
 di in nūcratozem diuisoris vt patz in figura vt volo diuidere
 2 per 3 facit 8

Item si diceret aliquis que est ratio q̄
 minutie siue fracta multiplicādo decreſcūt. ⁊ diuidēdo creſcūt
 quod est contra virtutem vocabulorum. multiplicādo enim
 1 per 1 puenit 1 que multo minor est 1 aut 1

Diuidendo vero 1 per 1 pueit in ſciente 4 multo maior q̄
 est 3 aut 4 Respondet q̄ est ex natura multiplicationis ⁊
 diuisionis vt patz ex diffinitionibz traditis de integris.

Algorismus nouus de minutijs phisicis.

Inuitie phisice s^t que ad sua integra p^{er} diuisione sexagenaria referunt^{ur} vt g^{ra}du^s d^{icitur} integrū^m 7 diuiditur in 60 minuta 7 minutum in 60 2° et scdm in 60 3° 7c Et minutie phisice representant p^{er} loca sui differentia. Nā solus nūerator scribit^{ur} 7 locus p^{er} denoiatore tenet qz primus locus est signoz. 2° graduuz. tercius minutor. q^{uartus} secūdoz 7 sic deinceps s^{unt} a sinistris plus dextrā

Aditio Minutie phisice addant^{ur} vt integra Tū illa que s^{unt} eiusdem denoiationis vt minuta minus et 2° secūdis 7c Et incipiendum est a subtiliorib^{us}. Quotiens aut^{em} ex additōne crescit 60 tociens vnitatem ad de minutie precedenti seu grossiori. 7 residū fiet in loco suo Eodem modo fit additio in minutijs t^{er}pm. vt pro 60 minutis vna hora. pro 24 horis vnus dies.

Subtractio Minutias phisicas subtrahere vt integra Sed minuta a minutis vt in additōe Et incipiat^{ur} a subtilioribus. 7 subtrahat inferiora a superioribus si p^{oss}it. sin autē mutuet^{ur} vnitatis a fractione antertori grossiori q^{uam} v^{el} 60 illi^{us} fractionis a q^{uam} debet fieri subtractio q^{uam} 60 adde sibi et ab aggregato subtrahere 7c. sili mō fac in minutij t^{er}pm.

Multiplicatio Minutias phisicas sic opt^{er}z multiplicare ducēdo nūeratore in nūeratore 7 pueniunt minutie a nūero denoiante quē denoiatores s^{unt} lūcti p^{er} ducit vt multiplicādo minuta p^{er} minuta facit 2° qz minutū denoiatur ab vnitare. vnū autē 7 vnū faciūt 2 Itē si mltipli cant^{ur} 2° p^{er} 3° pueniūt 5°. si minuta p^{er} 2° pueniūt 3° 7c Sciendū licz in multiplicatōe vn^{ius} fractionis p^{er} alia veniet fractio alteri^{us} denoiatōis Tū multiplicādo fracta p^{er} itegravicz signa aut gradus p^{er} ductū denoiatōnem nō mutabit vt si multiplies minuta per gradus puenient minuta.

Duisio Minutias phisicas sic diuidam^{ur}. Postq^{uam} diuidendus 7 etiā diuisor reducti fuerint ad idē genus denoiatōis tūc minutias diuidendas diuidamus p^{er} diuisores 7 pueniet in quotiente nūerator minutie quē denoiabit nūerus qui puenit post subtractōem denoiatōis

fontis diuidentis a denoiatione diuidendarum vt si 40 4^a
diuiferis p 10 2^a ibi numerus quonens crit 4 2^a Item si
4^a p 4^a diuiferis aut minuta p minuta proueniunt gradus.

Et sic finitur *Algorismus de minutis pbsicalibus*

De regula proportionum

Sive aliter *Regula Mercatorum* dicta.

Regula de tri quasi de tribo p apocapa qz in ea sunt
semp tres nūeri necessarij vtz nūerus emptōis. nu
merus precij. 2 nūerus q̄stionis vt 1 libra p 8 dena
rijs quāti p̄ch erūt 1 2 libze facti 9 6 denarijs *Conditōes*
regule proportionum. **P**rima est q̄ questio semp vult
poni versus dextram **S**ecunda. primus et tercius debēt
correspondere in re 2 noie vt poma 2 poma libra 2 libra 2ē

Tercia. q̄rtus ex regula pductus sp̄ correspondet secundo.
Item in regula de tri mltiplica sc̄dm p terciū pductus di
uide p primū 2 puenit in q̄tiente q̄rtus q̄stus q̄ ita correspō
det secundo sicut tercius primo.

De Regula de tri in fractis

Icē si vni triū nūeroz addū fractū duobz vel oibus tūc in
tegra reduc in fractio nē secū positā sic mltiplica denoiatores
in inuicē in integra 2 adde nūeratozē eiusdē minutie totū po
nendo p nūeratoze denoiatione nō variata. Deī opare fm
regula traditā de integris mltiplicādo vtz sc̄dm p terciū
pductū diuide p primū. Aut alio mō si vni eoz fractū ad
ditur oīs frange supponēdo vnitatē 2 mltiplica denoiatozē
prie fractōis in nūeratozē sc̄de. 2 pductū in nūeratozē terciē
et pueniet nūerus diuidēdus tocus opatōis. Deī denoiā
tozē terciē nūerū in denoiatozē sc̄de. 2 pductū i numero
rem prime 2 producet diuisor Demū diuide diuidēdū per
diuisorem 2 proueniet nūerus q̄stus in quotiente 2ē. Si p
bare velis reuerte regulaz fac ex tercio primū 2 ex quarto se
cundum. et de primo terciū. 2 proueniet secūdus si bū opera
tus fueris. sin autē errorem corrige.

Sinus triū *Algorismoz* cum propor
tionum vel *Mercatorum* regula.

LAHDES-
LAND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

